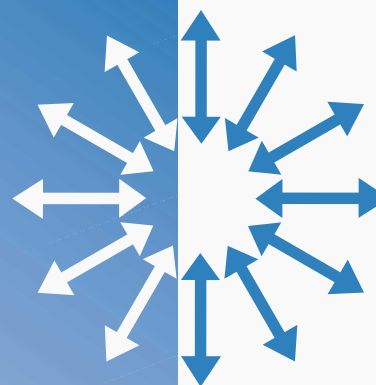

C-blad

www.atlanterhavskomiteen.no

DET SIKKERHETSPOLITISKE BIBLIOTEK 5-2001

Andrej Fjodorov m. fl.

Hva er Russlands interesser i Nord-Europa?

- RÅDET FOR UTENRIKS- OG FORSVARSPOLITIKK -

Om rapporten

Den foreliggende rapporten gir et russisk synspunkt på de muligheter som ligger i Nord-Europa. Rapporten er skrevet av et av Russlands mange strategiske forskningsmiljøer. Forfatterne er alle medlemmer av Rådet for utenriks- og forsvarspolitikk, et halvoffisielt organ som ble opprettet i 1992, og som siden den gang har produsert og publisert flere rapporter om russisk utenrikspolitikk. Flere medlemmer er også knyttet til Institutt for Europastudier i Moskva.

Rapporten favner vidt og berører de fleste områder i samarbeidet mellom EU og Russland. Forfatterene har valgt å uttrykke Russlands interesser, og den mest dominerende er ønsket om å sikre et utstrakt samarbeide med landene i Nord-Europa innenfor EUs konsept om Den nordlige dimensjon. Rapporten har til hensikt å benytte det positive potensialet i det regionale samarbeidet i Nord-Europa for å sikre et tettere og mer effektivt samarbeid mellom EU og Russland.

Om Andrej Fjodorov

Andrej Fjodorov er født 30. mai 1955. Han har eksamen fra Moskva statsuniversitet og Det russiske utenriksdepartementets aspirantskole. I 1990-91 var han viseutenriksminister i Den russiske føderasjon, og i perioden 1991-93 var han rådgiver for Den russiske føderasjons vise-president. I 1994 ble han leder for fondet «Politiske studier» og siden 1992 medlem i Rådet for utenriks- og forsvarspolitikk – siden 1998 leder for Rådets politiske program. Andrej Fjodorov er medlem av Rådet for Carnegie Foundation i Moskva.

Innhold

Forord til den norske utgaven	3
Hva er Russlands interesser i Nord-Europa?	5
Innledning	5
1. Nord-Europa: en situasjonsbeskrivelse	7
2. Økonomisk samarbeid: perspektiver på fremtiden	9
3. Økologiske problemer: et felles ansvar	14
4. Regionale forbindelser og deres nye rolle	15
5. Den nordlige dimensjon	18
6. Sikkerhet og stabilitet i regionen	19
7. Baltikum: enkelte perspektiver	25
8. Kaliningrad - mulige løsninger	27
Avslutning	31
Noter	31

Rapport utgitt av Rådet for utenriks- og forsvarspolitik i Russland

*Koordinator for gruppen:
Andrej Fjodorov*

*Deltakere i arbeidsgruppen:
K.V. Voronov, Ju. S. Derjabin, S.A. Karaganov, A. L. Mosjes
V.A. Nikonov, S.K. Oznobisjsjev, A.M. Salmin, I.Ju. Jurgens*

<i>Utgitt av:</i>	<i>Den norske Atlanterhavskomiteé</i>
<i>Redaktør:</i>	<i>Kjetil Sørli</i>
<i>Oversatt av:</i>	<i>Geir Flikke</i>
<i>Trykket av:</i>	<i>Hegland Trykkeri AS, Flekkefjord</i>
<i>ISSN:</i>	<i>0802-6602</i>

For mer informasjon, besøk våre nettsider: www.atlanterhavskomiteen.no

Forord til den norske utgaven

I Nord-Europa er det subregionale samarbeidet i Østersjø- og Barentsregionen gradvis blitt avløst av en sterkere dialog mellom EU og Russland. Utvidelsen av EU østover innebærer at områder som etter 1991 har vært preget av et omfattende regionalt samarbeid, vil inngå i integrasjonsprosessen i EU. Samtidig har utviklingen av en egen utenrikspolitisk linje for EU samarbeidet manifestert seg i en tydelig Russlands-politikk. På Köln-toppmøtet i juni 1999 vedtok EU-landene en strategi for samarbeidet med Russland, der det heter at Russland fremdeles innehar en vesentlig plass i EU sin utenrikspolitikk. Russland vedtok en tilsvarende strategi for samarbeidet med EU i mai 2000.

Hva betyr denne strategiutvekslingen for det fremtidige Europa? For det første at EU og Russland står frem som viktige aktører i to regioner – Østersjøregionen og Barentsregionen. Det regionale samarbeidet settes i et sterkere fokus, der dialogen mellom EU og Russland vil kunne føre til en konkretisering av samarbeidet på en rekke områder, deriblant innen rammene av det regionale samarbeidet.

For det andre vil en større koordinering av innsatsen fra enkelte land være nødvendig. Multilateraliseringen av samarbeidet stiller nasjonenes myndigheter overfor den utfordring å koordinere det praktiske samarbeidet på tvers av grenser og det skillet som ligger i EU-medlemskap og «utenforskap».

For det tredje innebærer denne prosessen en synliggjøring av aktørenes interesser og felles interesser i Nord-Europa. Konkretisering av samarbeidet betyr at vanskelige områder bringes frem i lyset og diskuteres åpent.

Den foreliggende rapporten gir et russisk synspunkt på de muligheter som

ligger i Nord-Europa. Rapporten er skrevet av et av Russlands mange strategiske forskningsmiljøer. Forfatterne er alle medlemmer av Rådet for utenriks- og forsvarspolitik, et halvoffisielt organ som ble opprettet i 1992, og som siden den gang har produsert og publisert flere rapporter om russisk utenrikspolitikk. Flere medlemmer er også knyttet til Institutt for Europastudier i Moskva.

Rapporten favner vidt og berører de fleste områder i samarbeidet mellom EU og Russland. Forfatterene har valgt å uttrykke Russlands interesser, og den mest dominerende er ønsket om å sikre et utstrakt samarbeide med landene i Nord-Europa innenfor EUs konsept om Den nordlige dimensjon. Rapporten har til hensikt å benytte det positive potensialet i det regionale samarbeidet i Nord-Europa for å sikre et tettere og mer effektivt samarbeid mellom EU og Russland.

Rapporten bør være interessant lesning for norske, såvel som nordiske beslutningstakere og forskere. Håpet er at rapporten vil kunne bidra til det som er en hovedkonklusjon – en «ny giv» - i relasjonene mellom Nord-Europa og Russland.

Geir Flikke, Russlandssenteret, NUPI.

Hva er Russlands interesser i Nord-Europa?

Rapport utgitt av Rådet for utenriks- og forsvarspolitik i Russland

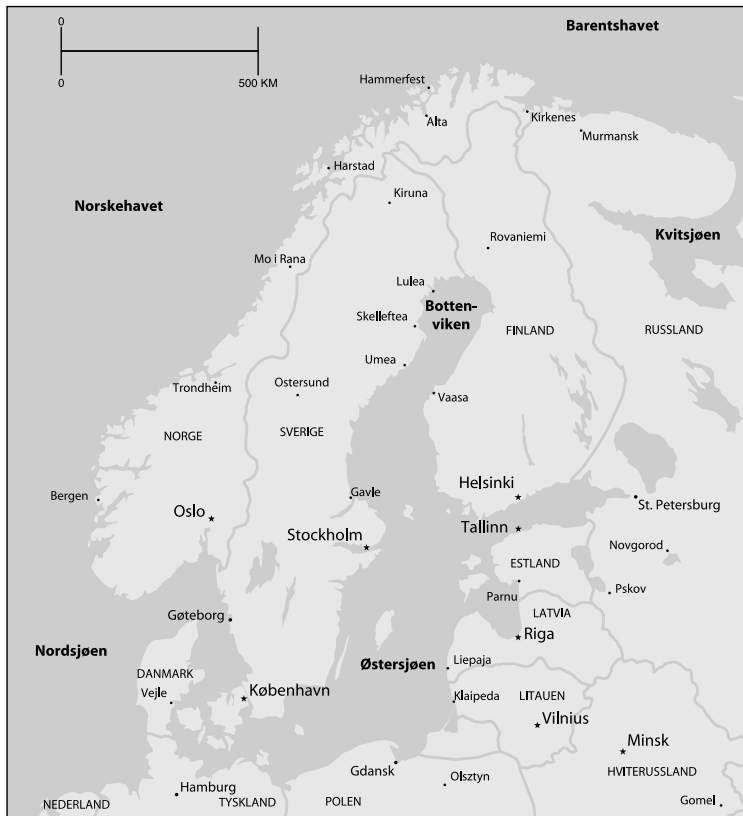
Koordinator for gruppen:
Andrej Fjodorov

Innledning:

Den foreliggende rapporten fra Rådet for utenriks- og forsvarspolitik er et forsøk på å analysere de grunnleggende spørsmål i relasjonene mellom Russland og landene i Nord-Europa i en bred betydning av dette ordet. Det vil si Finland, Sverige, Norge, Island og til en viss grad også de baltiske land. Rapporten vil analysere relasjonene på bilateralt nivå og den nye kontekst som utgjøres av Den nordlige dimensjon i europeisk politikk og aktiviteter i EU.

Vår oppgave har bestått i å analysere grunnleggende politiske og økonomiske spørsmål knyttet til regioner i Nord-Europa, og å frembringe enkelte konkrete forslag som vil kunne styrke samarbeidet mellom Den russiske føderasjon og statene i regionen.

Enkelte av våre forslag vil nok i dagens situasjon virke omstridt, men vi har sett det som helt nødvendig å skue noen år fremover i tiden, ikke minst

Skandinavia med Baltikum og Russland.

under hensyntagen til utvidelsen av EU.

Nord-Europa har i mange henseender en historisk betydning for Den russiske føderasjon, og et multilateralt samarbeid med landene i Nord-Europa er objektivt sett en vesentlig komponent i den europeiske dimensjonen i russisk utenrikspolitikk.

I tillegg er det viktig å fastslå at relasjonene til statene i regionen i de senere år ikke alltid er blitt tildelt den nødvendige oppmerksomhet innen rammene av den politiske dialogen mellom Russland og Vesten.

Et tett samarbeid mellom Russland og statene i Nord-Europa vil bidra til å styrke integrasjonen av vårt land i de felles-europeiske strukturer, og vil

kunne utvikle seg aktivt i en rekke forskjellige retninger, deriblant ved hjelp av de allerede eksisterende strukturer, inkludert de subregionale.

Tradisjonen for godt naboforhold mellom Russland og landene i Nord-Europa vil kunne spille en ikke uviktig rolle i utviklingen av integrasjonsprosessene mellom Russland og Nord-Europa. Tilsvarende gjelder den samarbeidserfaring innenfor det politiske, økonomiske, kulturelle og militære felt som er opparbeidet i denne perioden.

Det viktigste i dag er å definere grensene for det som er mulig innenfor våre gjensidige relasjoner, og blinke ut de mest presserende problemer, som vil kreve en konsentrasjon av felles innsats og ressurser i de nærmeste årene.

I denne forbindelse finner vi det på sin plass åpenhjertig å uttale oss om de vanskeligheter som finnes i relasjonene mellom Russland og statene i regionen, og om de spørsmål og problemer som kan oppstå i fremtiden når man tar hensyn til de allerede omfattende endringer som finner sted i internasjonale forhold, deriblant på det europeiske kontinentet.

Rådet for utenriks- og forsvarspolitik er takknemlig overfor ledelsen av St. Petersburg og Leningrad, Pskov og Murmansk regioner, samt ledelsen i republikken Karelia, Den russiske føderasjons utenriksdepartement og andre instanser for det materiell som er brakt tilveie og de anbefalinger og forslag som er gitt.

Blant forfatterne av denne rapporten finnes det representanter fra enkelte departementer og statlige instanser. De har ønsket å forbli anonyme, men vi vil gjerne gi uttrykk for anerkjennelse av deres verdifulle bidrag til arbeidsgruppens forberedelse og skriving av dette dokumentet.

Vi håper at denne rapporten vil bli et vesentlig grunnlag og stimulans for en videre diskusjon både på det politiske nivå og i samfunnet og massemediene forøvrig.

1. Nord-Europa: en situasjonsbeskrivelse

1.1 Nord-Europa er en region som på bakgrunn av de siste tiårs raske og store omveltninger i Europa har utmerket seg ved et relativt høyt nivå

av stabilitet. Russlands grense i nordvest har i denne sammenheng vært en rolig grense. Dette er i høy grad en konsekvens av en konstruktiv og balansert politikk fra et flertall av landene i Nord-Europa, og deres oppriktige ønske om samarbeid med Den russiske føderasjon innenfor et bredt spekter av spørsmål. Statene i denne regionen innebærer praktisk sett hverken en militær eller økonomisk trussel mot Russlands interesser. I løpet av de senere år har de tidligere negative holdninger til og frykt for Sovjetunionen som fantes i disse landene, så godt som forsvunnet. Dette er i stor grad de europeiske politikeres fortjeneste som forstod nødvendigheten av en gang for alle å ta avstand fra de holdninger som preget blokkdelingen.

- 1.2 For Den russiske føderasjon er det av prinsipiell viktighet å bruke den omfattende samarbeidserfaring som er tilegnet i løpet av det siste tiåret til å utvikle sine relasjoner med landene i Nord-Europa, både bilateralt og innenfor rammene av EUs strategi for Russland. Vi har gode muligheter for å bruke hele spekteret av regionale og subregionale organisasjoner, der landene i Nord-Europa og Russland er representert. Russland har et oppdatert avtaleverk med alle landene i Nord-Europa, et avtaleverk som tar hensyn til partenes gjensidige interesser. Dette avtaleverket kan utbedres på enkelte områder. Først og fremst i forhold til samarbeid i grenseregionene og ved miljøvernssamarbeidet. Det er i dag viktig å bekrefte på høyeste statlig nivå i Russland at landet har et konstruktivt og positivt forhold til landene i Nord-Europa. Dette er dessverre ikke nevnt i det nylig antatte konseptet for Russlands utenrikspolitikk.
- 1.3 Gode naboforhold gir partene mulighet til positivt å påvirke de felleseuropeiske prosesser i forskjellige sfærer. Ved hjelp av felles innsats kan Den nordlige dimensjon utvikle seg positivt dersom enkelte politiske og økonomiske vilkår oppfylles, og derved direkte påvirke Den russiske

føderasjons interesser. Graden av russisk deltakelse i Den nordlige dimensjon vil først og fremst være bestemt av muligheten for å løse konkrete regionale problemer, i første rekke de økonomiske.

- 1.4 Det er samtidig nødvendig å ha en objektiv forståelse av at baltisk medlemskap i NATO vil føre ikke bare til komplikasjoner i Russlands relasjoner med disse landene, men også i relasjonene med land i Nord-Europa. Dette faktum må fullt ut erkjennes av alle stater i regionen. Dessuten kan ytterligere komplikasjoner oppstå i relasjonene til Danmark og Norge dersom USA beslutter å tre ut av ABM-avtalen og opprette tilsvarende infrastruktur på territoriet til en rekke europeiske stater, de nevnte nordeuropeiske stater inkludert.
- 1.5 I det de bilaterale relasjoner med landene i Nord-Europa utvikles, må Den russiske føderasjon alt i dag og for fremtiden i sterkere grad ta hensyn til at disse statene vil føre en felles linje innen utenriks- og sikkerhetspolitikken innenfor rammene av EU, samt ha koordinerte posisjoner i mange spørsmål av felles-europeisk og global karakter. I denne sammenheng er det fra russisk side politisk perspektivløst å forsøke å oppnå avtaler, særlig innenfor sikkerhetsspørsmål, som befinner seg utenfor rammen av EUs prinsipper og utenrikspolitiske linje.
- 1.6 Det er viktig, særlig i det man benytter de muligheter som finnes på regionalt nivå, å sikre en videre utvikling av det praktiske samarbeidet mellom partene innenfor miljø sikkerhet, først og fremst i Østersjø- og Barentsregionen. Det er i særlig grad i Russlands interesse i løpet av de nærmeste år å inngå en spesialavtale mellom Norge og Russland innenfor miljø sikkerhet og forebyggelse av økologiske katastrofer i forbindelse med oljeutvinning på sokkelen i Barentshavet.

1.7 På det nåværende tidspunkt er det formålstjenlig å vie størst oppmerksomhet til en videreutvikling av kontaktene og forbindelsene på det regionale nivå, først og fremst i russiske regioner som grenser til Norge og Finland. Det er imidlertid helt på det rene at utviklingen av grensesamarbeidet for uten politisk støtte fra det føderale sentrum, også krever en tilstrekkelig finansiering. Uten dette er det ikke realistisk å snakke om opprettelse av en solid infrastruktur for disse forbindelsene. Det bør fremmes et spørsmål i Statsdumaen om tildeling av et eget budsjett for finansiering av russiske regioner som grenser mot Nord-Europa, og midler til utvikling av såvel økonomiske som kulturelle relasjoner. Samtidig har samarbeidet mellom St. Petersburg, Leningrad oblast og statene i Nord-Europa gode fremtidsperspektiver. Dette samarbeidet er allerede nå bærekraftig og godt utviklet. Nettopp denne regionen i Nordvest-Russland er i dag den mest attraktive for utenlandske investeringer.

1.8 Tradisjonelle samarbeidsområder mellom Den russiske føderasjon og landene i Nord-Europa må utfylles av et stadig sterkere samarbeid innenfor følgende problemfelter:

- Kamp mot internasjonal terrorisme, aggressiv nasjonalisme, organisert kriminalitet, våpensmugling og smugling av kjernefysisk materiale;
- Kamp mot narkotikasmugling;
- Kamp mot illegal immigrasjon;
- Kamp mot illegale finansoperasjoner og hvitvasking av penger som er inntjent via kriminalitet.

De første skritt i denne retning innenfor det mellomstatlige regjeringssamarbeidet er alt tatt, og de har vist seg å være effektive (siden 1996 har representanter for regjeringene i Østersjø-samarbeidet sittet sammen i en ekspertgruppe for bekjempelse av kriminalitet).

1.9 I russisk utenrikspolitikk bør Nord-Europa fortsatt inneha en betydelig posisjon ettersom perspektivene for økonomisk utvikling av landet og Nordvest-Russland bare kan sikres gjennom en stor grad av gjensidig forståelse mellom partene, en interesse for å utarbeide felles løsninger og ved å koordinere de økonomiske, handelsmessige, miljøvernsrelaterte og andre prosjekter. Det er en naturlig følge at denne strategien bør underbygges av et stabilt system for samarbeid mellom Russland og landene i regionen på alle nivåer.

2 Økonomisk samarbeid: perspektiver på fremtiden

2.1 Landene i Nord-Europa – i første rekke Finland, har historisk sett spilt en viktig rolle i utviklingen av relasjonene mellom Sovjetunionen og Vesten. I dag har situasjonen endret seg noe, men regionen har fortsatt en viktig betydning på det økonomiske plan, først og fremst i kraft av det faktum at den finsk-russiske grense i dag samtidig er Russlands grense til EU. Snart vil grensen til EU kunne bli utvidet betraktelig gjennom de baltiske staters inntreden.

2.2 I løpet av de siste år har handelsbalansen mellom Finland og Russland nådd tidligere nivå, og handelsomsetningen med Sverige og Norge har økt. Denne handelen omfatter i dag totalt omlag 10 mrd. USD (først og fremst på grunn av russisk-finske handelsforbindelser). Etter beregninger som er gjort, kan handelen imidlertid økes betraktelig dersom det opprettes passende rammebetingelser – først og fremst juridiske – og tiltak knyttet til infrastruktur. Det synes klart at Russland ikke er fullt ut tilfreds med strukturen på handelen, en handel som ført og fremst er innrettet mot russiske leveranser av energiresurser til industrien i de nordeuropeiske land.

2.3 Utvidelse av transportsamarbeidet har store perspektiver for Russland. Det er en potensiell mulighet for å øke omfanget av transportleveranser

gjennom havnene i det nordvestlige Russland og Finland i forbindelse med det planlagte systemet for direkte transportleveranser med jernbanen fra Syd-Øst Asia gjennom republikken Korea og via det transsibirske jernbanenettet. Det er samtidig nødvendig å sikre deltakelse fra landene i Nord-Europa når det gjelder realiseringen av den nordlige sjøgående transportkorridoren (ruten fra Norge til Ural). Denne ruten vil kunne få en helt eksklusiv økonomisk betydning. Den gir blant annet en ny impuls til utvinning av naturressurser i republikken Komi. Det er også i våre interesser å trekke landene i Nord-Europa mer aktivt med i prosjektet for økt frakt av gods langs den nordlige sjøruten, hvor vi har en helt unik erfaring og kunnskap.

2.4 Fiske er et av de tradisjonelle samarbeidsområdene med landene i Nord-Europa. Russland er interessert i et tett samarbeid om forvaltning av fiskeriressursene i Barentshavet og Østersjøen, og samtidig å sikre tilgang til tradisjonelle fangstområder for den russiske fiskeflåten. Det er nødvendig å videreutvikle det eksisterende norsk-russiske system for forvaltning av fangst og vern om bioressursene i Barentshavet. Russland er samtidig interessert i å benytte kapital fra de nordeuropeiske land til å modernisere fiskeforedlingsindustrien, først og fremst i Murmansk og Arkhangelsk oblaster, republikken Karelia, i Nenets og Jamalo-Nenets og i Tajmyr. Samarbeidet innen fiskeriforvaltning bør utvikles gjennom kontakter med Island, som har en mangeårig positiv erfaring på dette feltet. Det er viktig å fremheve nye muligheter for samarbeid som har blitt aktuelle i løpet av de senere år. Dette gjelder først og fremst samarbeidet med Finland om skogsforvaltning og utviklingen av treforedlings- og papirindustrien ved hjelp av ny miljøvennlig teknologi. Samarbeidet med Island innenfor feltet geotermisk energi er også interessant, særlig for vår Stillehavsregion.

2.5 Samarbeidet innen energisektoren spiller en stadig større rolle for

Russlands relasjoner med landene i Nord-Europa. Man må først og fremst treffe tiltak som er innrettet mot å sikre nye investeringer i olje- og gasssektoren med tanke på utvinning fra Kharjaginsk-feltet og Timano-Petsjersk-feltet. Utvikling av gasskondensatfeltet Sjtokmanovskoe bør vies særlig oppmerksomhet. Dette skjer i dag gjennom et samarbeid mellom Gasprom og det norske selskapet Norsk Hydro og andre selskaper. Både Russland og Norge vil på lang sikt tjene på at gass inntar en vesentlig posisjon på det europeiske energimarkedet. Begge land er objektivt sett interessert i å koordinere prispolitikken i energisektoren.

- 2.6 En av de mest fremtidsrettede prosjekter vil i denne forbindelse være bygging av en rørledning fra Sjtokmanovskoe gjennom Murmansk oblast og republikken Karelia med en forgrening til Finland (og videre over Østersjøen til Polen og Tyskland) og det østlige Sverige. Dette prosjektet vil kunne være attraktivt for så vel landene i Nord-Europa som EU, og har et potensial for å bli en kraftig stimulans til utviklingen av Nordvest-Russland.
- 2.7 Ideen om å opprette teknologisentra i grenseregionene med tanke på å utvikle ny teknologi innen telekommunikasjon, fortjener en nøye vurdering og behandling. Slike prosjekter kan realiseres gjennom et samarbeid mellom russiske selskaper og selskaper i de nordeuropeiske land innen rammen av et mellomstatlig samarbeid.
- 2.8 En kvalitetsmessig omlegging av hele den finsk-russiske grense (1300 km), som samtidig er grensen mellom Russland og EU, samt nye grenseregimer med Norge, Litauen, Latvia, Estland og Polen og åpningen av nye grensepasseringspunkter med internasjonal standard, vil kunne gi muligheter for å aktivisere de økonomiske forbindelser og integrere det svært perspektivrike territoriet fra Barentsregionen til

Østersjøen i én økonomisk region. Den russiske føderasjon må planlegge en målrettet tildeling av midler til disse tiltak i perioden fra 2001 til 2005.

3. Økologiske problemer: et felles ansvar

- 3.1 For landene i Nord-Europa er miljøpolitikken et av de viktigste satsingsområder. Dette er tydelig demonstrert av Sverige, Danmark, Norge og Finland, ikke bare innenfor rammene av regionale og subregionale strukturer, men også innen EU. Å finne en løsning på de miljømessige utfordringer er, og vil være, et vesentlig element i den langsiktige strategien i landenes utenrikspolitikk. Det er innlysende at denne satsingen vil bli styrket i årene fremover (et tydelig eksempel på dette er det faktum at Sverige har inkludert miljø som en hovedprioritering for formannskapsperioden i EU i den første halvdel av 2001).

- 3.2 For Russland er miljøspørsmål på det regionale nivå og også globalt, per i dag dessverre av sekundær betydning. Det henger sammen med at landet har begrensede finansielle ressurser til å beskjeftige seg med slike spørsmål i den grad de fortjener. I den senere tid har situasjonen i Nordvest-Russland imidlertid bedret seg noe, ikke minst på grunn av målrettet bruk av finansielle midler fra utlandet.

- 3.3 Hovedproblemet er i dag atomsikkerhet og strålingssikkerhet i Nordvest-Russland. Det har sammenheng med behandling av kjernefysiske reaktorer fra kasserte u-båter, lagring av kjernefysisk brensel, radioaktiv væske og sikkerheten ved kjernefysiske kraftstasjoner. Stadig mer negativ informasjon om Russland kommer til syne i massemediene i de nordeuropeiske land, først og fremst innen konteksten miljøproblemer på Kola-halvøya og i Barentshavet. Den hjelp som ytes til miljøtiltak, deriblant fra Norge, (det totale beløpet er nesten 50 mill. USD) er merkbar og betydelig, men likevel utilstrekkelig for en omfattende løsning på problemene.

- 3.4 Et betydelig miljøspørsmål på lang sikt vil være sikkerheten ved olje- og gassutvinning på russiske felt i Barentshavet. Dette gjelder først og fremst Norge, etter som en hver omfattende katastrofe i denne regionen vil kunne påføre en uopprettelig skade for russisk, norsk og internasjonalt fiskeri i regionen i mange år fremover.
- 3.5 For Russland ville det være formålstjenlig alt nå å starte samarbeidet med den norske part om å opprette et system for permanent felles miljøovervåking for olje- og gassutvinning i Barentshavet, og et system for assistanse i tilfelle miljøkatastrofer knyttet til arbeidet på sokkelen. Det er også nødvendig å videreutvikle miljøsamarbeidet i Østersjøregionen.
- 3.6 Russland vil etter vårt syn i prinsippet kunne forvente støtte fra landene i Nord-Europa dersom spørsmålet om avskrivning av en del av utenlandsgjelden til Russland ville kunne byttes mot en bred satsning på miljøopprydning på Kola-halvøya.
- 3.7 Russlands miljøpolitikk i regionen må i siste instans orienteres ikke bare mot å bekjempe den forurensning som finnes, men også mot en målrettet innføring av ny teknologi i den russiske industrien som kan sikre et stabilt miljø i fremtiden. Størstedelen av denne teknologien kan innføres nettopp fra landene i Nord-Europa.

4. Regionale forbindelser og deres nye rolle

- 4.1 EUs strategi overfor Russland, som ble vedtatt i juni 1999, bekrefter unionens intensjon om å arbeide tett med Den russiske føderasjon på det føderale, regionale og lokale plan med tanke på å bidra til politisk og økonomisk omstrukturering. Strategien nevner at det regionale samarbeidet, særlig innen rammene av eksisterende regionale strukturer, er et gunstig grunnlag for opprettelse av et praktisk samarbeid som vil

gjøre det mulig å løse problemer der de oppstår. Denne strategien har direkte innflytelse på løsninger av en rekke spørsmål forbundet med de nordeuropeiske landenes regionale politikk.

- 4.2 Den russiske strategi overfor EU, som ble vedtatt våren 2000, gjenspeiler også prioriteringen om å utvikle det regionale og subregionale samarbeidet. I denne strategien understrekes det at det er nødvendig:

å benytte perspektivet om forlengelse av Russlands grense mot EU med tanke på å øke det grenseoverskridende samarbeidet mellom regionene og å heve utviklingsnivået på partenes regioner til den standard som er oppnådd innen rammene av de såkalte euroregioner. Det må oppmuntres til samarbeid mellom Russlands regioner og EU-regionene, deriblant ved å benytte de muligheter som finnes innen EUs regionale komite, med det mål å opprette humanitære og økonomiske forbindelser og utveksle erfaringer innen spørsmål om lokalt selvstyre og forvaltning.

- 4.3 Utviklingen av regionale og subregionale forbindelser i relasjonene mellom Russland og Nord-Europa har en prinsipiell viktig betydning også på det bilaterale plan som innenfor rammene av Den nordlige dimensjon. Denne utviklingen vil på lang sikt kunne føre til kvalitetsmessige endringer både i økonomien til de nordvestlige russiske regioner (en økonomi som ligger langt etter de sentrale regioner), samt grenseområdene til Finland, Norge og til dels Sverige (et eksempel er Finlands østlige fylke (Ijani) som ligger 20% lavere i andel av BNP per innbygger enn gjennomsnittet for EU, samtidig som Finland som helhet ligger nært til 100% av gjennomsnittet for EU).
- 4.4 Den russiske føderasjon er interessert i å tilrettelegge for at Karelens transportinfrastruktur og tollinfrastruktur skal forbedres med tanke

på å kunne bidra til frakt av russiske varer fra indre subregioner til det europeiske markedet. Prosjektet om opprettelsen av en Euroregion i Karelen etter mønster fra andre euroregioner, som er i virksomhet på medlemslandenes territorium og særlig i Syd-Europa, er verd en vurdering.

- 4.5 Russland er sammen med andre land interessert i benytte de regionale og lokale kontakter maksimalt for å bevare kulturelle og historiske verdier, deriblant kulturarven til minoriteter som lever i Nord-Europa. Fra dette synspunkt skulle det være gode muligheter for felles å utarbeide et multilateralt spesialprosjekt kalt Nord-Europas kultur, som er innrettet mot disse mål.
- 4.6 De subregionale initiativer som finnes i russiske grenseregioner vil kunne bli en viktig integrert del i samarbeidet mellom Den russiske føderasjon og EU. Samtidig vil de materielle ressurser som stilles til rådighet i mangt og meget være en indikasjon på EUs reelle intensjoner om å realisere gjensidig gunstige økonomiske samarbeidsprosjekter på tvers av grensene. Det er innlysende at Russland også fra sin side må gjøre nødvendige tiltak for å sikre gjennomføring av slike prosjekter.
- 4.7 I tillegg til regionale og subregionale samarbeidsprosjekter innen rammene av samarbeidet med EU, må Russland også i fullt monn fortsatt benytte de muligheter som finnes innen rammen av regionale organisasjoner, slik som Østersjørådet og Barentsrådet (innen rammen av Barentsrådet finnes det arbeidsgrupper for økonomisk, energipolitisk og miljøsam arbeid).
- 4.8 Den erfaring som er opparbeidet på bakgrunn av undertegnelsen i 1992 av avtalen om samarbeid i grenseregioner mellom Finland og Russland, kan brukes for å videreutvikle de regionale forbindelser

med andre land i regionen. Avtalen kan brukes som en slags mal for dette arbeidet.

- 4.9 Samtidig må Russland i løpet av svært kort tid vedta nye lover som vil kunne stimulere til økt kontakt over grensene på det regionale nivå. I denne forbindelse er det helt innlysende at det ville være en stor feil fra det føderale sentrums side å forsøke å få total kontroll over realiseringen av hvert enkelt lokale initiativ.

5. Den nordlige dimensjon

- 5.1 Konseptet Den nordlige dimensjon, som for få år siden ble fremmet av Finland, gir et objektivt uttrykk for de nordeuropeiske landenes ønske om å spille en betydelig rolle innen rammene av EU og Europa som helhet, samt sikre politiske og økonomiske vilkår for en dynamisk utvikling av denne regionen ved hjelp av tilgjengelige ressurser.
- 5.2 For landene i Nord-Europa (også for Norge, som ikke inngår i EU) er spørsmålet om Den nordlige dimensjon av høy prioritet. Konseptet, og særlig den vedtatte handlingsplan, vil, dersom den gjennomføres med konsekvens og på rett måte, gi nye muligheter for en sosial og økonomisk utvikling av Nord-Europa og Østersjøregionen. Det er imidlertid så langt nødvendig å konstatere at det foreløpig er liten praktisk fremdrift innen rammene av Den nordlige dimensjon, og dette begrepet er fortsatt mer et politisk slagord enn en veiledning til konkret handling.
- 5.3 Russlands interesse består i, slik det heter i konseptet om Russlands relasjoner med EU:

å gi et praktisk innhold til initiativet Den nordlige dimensjon parallelt med utviklingen av det europeiske samarbeidet; sikre finansiell støtte til

initiativet fra EU og trekke inn kapital fra ikke-europeiske land; tilrettelegge for at realiseringen av dette initiativet innrettes ikke bare mot å stimulere utvinning og eksport av råvarer, men også en omfattende utvikling av Nordvest-Russland.

- 5.4 Den russiske føderasjon må innen rammene av Den nordlige dimensjon ha mulighet til å virkeliggjøre sine egne strategiske interesser, som er forbundet med å utvikle Nordvest-Russland, og ikke blindt etterfølge forskjellige initiativer uten en realitetsvurdering av sin egen økonomiske og sosiale utvikling.
 - 5.5 Det er nødvendig med en høy grad av koordinering mellom de forskjellige subjektene i Den russiske føderasjonens nordvestlige hjørne innen rammen av Den nordlige dimensjon. Det vil etter alt å dømme være mulig å gå inn for å opprette et eget Koordineringsråd under Presidentens representant i Den nordvestlige føderale superregionen, samtidig som konkrete tiltak treffes. Det vil også være mulig å trekke ledelsen i Nenets, Jamalo-Nenets og Taymyr inn i dette rådets arbeid.
 - 5.6 Det vil være hensiktsmessig å ta konkrete skritt i retning av å sikre koordinering med Sverige innen spørsmål knyttet til Den nordlige dimensjons fremtid i forbindelse med Sveriges forberedelse av en rapport om fremdriften i arbeidet innen Den nordlige dimensjon til juni 2001.
- 6. Sikkerhet og stabilitet i regionen**
- 6.1 Nord-Europa og Østersjøen er for Den russiske føderasjon en strategisk viktig sone hva angår landets nasjonale sikkerhet. Kola har en særstilling for forsvaret av Russland, med Nordflåtens base og den kjernefysiske ubåt-flåten som er utplassert der.

- 6.2 Den nordvestlige flanke i Russland er per i dag etter vurderinger fra landets ledelse den sikreste og mest stabile. Det er i dag minimal fare for at regionale konflikter eller militær konfrontasjon skal oppstå.
- 6.3 Den situasjon som i dag råder i denne regionen kan man imidlertid ikke anse som den endelige. Nord-Europa er fremdeles en region for høy aktivitet av store flåtestyrker og luftstyrker fra de kjernefysiske stormaktene. Det er samtidig nødvendig å si at såvel Russland som USA er interessert i å unngå en negativ utvikling av begivenheter i regionen, og fra denne synsvinkel inngår Nord-Europa som en sfære for konstruktivt samarbeid mellom partene innen rammen av en russisk-amerikansk dialog.
- 6.4 De tiltak som ble truffet av Russland i 1997-98 om ensidig nedrustning av de væpnede styrker i regionen med 40%, har bidratt til å styrke tilliten i regionen. Det er i dag mulig å konstatere at i de nordeuropeiske land er det mer enn 80% av befolkningen som ikke ser Den russiske føderasjon som noen kilde til militær trussel. Denne situasjonen gir Russland gode muligheter for å utvide sin innflytelse i nordvestlig retning og gi de bilaterale relasjoner en mer stabil og forutsigbar karakter.
- 6.5 Russland har med rette kunnet forvente at NATO vil følge landets eksempel og skjære ned på sitt militære nærvær. Men det har imidlertid ikke funnet sted noen betydelig respons på Russlands initiativ. Snarere tvert imot, mot slutten av 1990-tallet har det langs den russiske grense oppstått en ny kampklar NATO-enhet – det forenede baltiske forband.¹ Norge har gått bort fra sine selvpålagte restriksjoner om gjennomføring av øvelser med deltakelse fra NATO-land øst for den 24. lengdegrad.
- 6.6 På det nåværende tidspunkt pågår det en prosess for å danne en felles

sikkerhetspolitikk blant de nordeuropeiske land, noe som først og fremst er forbundet med de store endringene som har skjedd i de senere år når det gjelder de enkelte landenes posisjon på den internasjonale arena og først og fremst Sveriges og Finlands medlemskap i EU. Dessuten foregår det en koordinering av sikkerhetspolitikken, ikke bare hva angår utfordringer i Nord-Europa og Østersjøen, men også innen andre områder, slik som Balkan og SUS og så videre.

- 6.7 Russland må ta utgangspunkt i at sikkerhetspolitikken i regionen objektivt sett er forbundet med Norges, Danmarks og Islands medlemskap i NATO, samt med den stadig økende deltakelse fra Sverige og Finland i programmet Partnerskap for fred og utarbeidelsen av en europeisk forsvarspolitik. Russlands vekselspill med landene i regionen på dette feltet vil i stor grad defineres av relasjonene langs aksene Russland-NATO, men også Russland-EU, og ikke de bilaterale forhold.
- 6.8 De bilaterale forhold vil likevel være av fortsatt betydning først og fremst i kraft av landenes fellesinteresser i regionen, men virkningen av en felles politikk på de enkelte land, vil etter all sannsynlighet tilta.
- 6.9 Utvidelsen av NATO østover vil være et hovedproblem, som kan bli et grunnlag for en sterkere politisk motsetning mellom Russland og landene i Nord-Europa. De siste års hendelser, først og fremst NATOs aggresjon overfor Jugoslavia som ble iverksatt i strid med alle internasjonale normer, setter et tydelig preg på forholdet mellom Russland og NATO også i dag. Landene i regionen må være klar over at dersom de baltiske stater tas opp som medlemmer i NATO, kan dette føre til at Russland vil føle seg tvunget til å fatte tiltak som politisk og militært vil berøre grenseområdet mot de nordeuropeiske landene – Nordvest-Russland.

- 6.10 Spørsmålet om utvidelse av NATO til de baltiske landene berører også i en viss grad Finland. Diskusjoner om det er aktuelt med finsk medlemskap i NATO og forutsetninger og vilkår for dette, har alt i noen år satt sitt preg på mediene i landet. Det foregår en aktiv utveksling av for- og motargumenter.
- 6.11 Finlands offisielle standpunkt i denne saken er per i dag tilstrekkelig klar. I regjeringens rapporter om sikkerhet (1995 og 1997) er det entydig slått fast at Finland ikke ser NATO medlemskap som nødvendig for sin sikkerhet og at landet ikke har et «sikkerhetsunderskudd».
- 6.12 Det er imidlertid nødvendig å erkjenne at i løpet av de senere år er det fra krefter som er orientert mot USA og NATO, et stadig sterkere press for å ta farvel med dagens alliansefrihet og selvstendige forsvarslinje, en linje som i følge forskjellige spørreundersøkelser har stabil oppslutning fra mer enn 80% av befolkningen.
- 6.13 En endring av disse forhold er neppe sannsynlig i den nærmeste fremtid, særlig når man tar hensyn til den finske ledelsens tradisjonelle politiske realisme og forståelsen av at det er viktig å beholde et godt naboforhold til Russland.
- 6.14 Det er imidlertid nødvendig å forstå at dersom presset for å få de baltiske land inn i NATO øker, vil spørsmålet om relasjonene mellom Finland og NATO-blokken bli diskutert svært aktivt, både nasjonalt og regionalt. Russland må i denne situasjonen ikke stille seg på sidelinjen, men gi uttrykk for sin prinsipielle posisjon i dette spørsmålet. Det å bevare den finske linjen om alliansefrihet og selvstendig forsvar, er en av de viktigste oppgaver i det russiske diplomati.

- 6.15 Diskusjoner om mulighetene for svensk medlemskap i NATO finner sted i Sverige, selv om man ikke kan kalle aktivitetsnivået for høyt, noe som først og fremst er forbundet med nøytralitetslinjen. I løpet av de senere år er det kommet til syne en rekke publikasjoner i den europeiske og internasjonale presse, hvor dette spørsmålet behandles som en potensiell mulighet. Som et eksempel kan man nevne det kjente intervjuet med utenriksministerene i Sverige og Finland i mars 1997, der det ble snakket om at disse land fremdeles innehar frihet til å velge form og innhold i sine relasjoner til det politiske og militære samarbeid som er under utvikling i Europa.
- 6.16 Sveriges og Finlands offisielle politikk gir ikke tilstrekkelig grunnlag for tolkning og tvil. Men man skal huske på at Sverige utvider sitt praktiske samarbeid med NATO, samtidig som den militært orienterte sektoren i Sveriges økonomi blir mer avhengig av internasjonale selskap, noe som fører til en forsnævring av rammene for landets militærpolitiske nøytralitet.
- 6.17 Situasjonen med NATO-medlemmet Norge, som har felles grense med Russland og som fremdeles anses som et viktig element i NATOs militære strategi overfor Russland, er mer komplisert. Norges opphevelse av den selvpålagte restriksjon om ikke å gjennomføre militær aktivitet med deltakelse fra internasjonale styrker øst for den 24. lengdegrad i Finnmark, kan ikke sies å bidra til å styrke sikkerheten og tilliten i regionen. Under dekke av aktiviteter innen rammen av Partnerskap for fred er det startet en rekke øvelser rett i nærheten av grensene til Den russiske føderasjon. Russlands beslutning om ikke å delta i øvelsen *Barents peace 99* var i den forbindelse et logisk politisk skritt.
- 6.18 Den operative benyttelse av en multifunksjonell radar (Radiolokaliseringstasjon) som er flyttet over fra USA til byen Vardø,

påkaller særlig bekymring for Russland. Radaren kan benyttes til å overvåke og lokalisere oppskytning av russiske ballistiske missiler fra land- og havbaserte posisjoner. Det er forståelig at denne radaren av den militære ledelse i USA anses for å være et viktig element i planene for å bygge et nytt rakettforsvar.

- 6.19 Den intensive utvikling av stasjoner på Svalbard for overvåking av situasjonen i kosmos og mottak av informasjon fra satellitter fremkaller også spørsmål, sammen med planene om å utvikle kraftige enheter for radiolokalisering og radioelektronisk overvåking, styring og kommunikasjon på øygruppen i perioden frem til 2002. Russland kan ikke unngå å være bekymret for at disse objekter, i tilfelle USA trer ut av ABM -avtalen, kan bli vesentlige elementer i et nasjonalt rakettforsvar.
- 6.20 Russland må etter alt å dømme offentlig erklære at Norges linje om å begrense² Russlands nærvær på øygruppen og begrensningen av mulighetene for økonomisk virksomhet under påskudd av miljøhensyn, ikke er akseptabel. Slike handlinger fra Norges side er i strid med forordningene i Svalbardtraktaten av 1920.
- 6.21 Det er helt innlysende at gjennomføringen av NATO-øvelser etter mønster av krisescenarier som skal ha oppstått som en følge av tilspissede forhold mellom Norge og Russland på grunn av inndelingen av kontinentalsokkelen (slik som var tilfellet med *Battle Griffin 99*), ikke vil bidra til økt gjensidig forståelse. Her kommer den kalde krigens synspunkter i altfor tydelig grad til syne.
- 6.22 Russland kan ikke unngå å legge merke til at det også finnes visse problemer med dialogen med Danmark innen feltet sikkerhetspolitikk, deriblant problemer knyttet til den mulige innlemmelse av radaren i Thule i de amerikanske rakettforsvarsplanene.

6.23 Den militære sikkerhetspolitiske situasjonen i regionen må være gjenstand for seriøse og permanente forhandlinger og samtaler både på politisk og militært ledelsesnivå i landene i Nord-Europa. Russland er objektivt sett interessert i at samarbeidet mellom de militære strukturer også blir utviklet på regionalt nivå, noe som vil bidra til å styrke tilliten mellom dem.

7. **Baltikum - noen perspektiver**

7.1 Det baltiske spørsmål (i en bred betydning av ordet) er historisk sett en vesentlig del av de innbyrdes relasjoner mellom landene i Nord-Europa og Sovjetunionen, og deretter Den russiske føderasjon. I sin tid var dette det viktigste spørsmål på den politiske dagsorden. Det står fremdeles der, men er av naturlige årsaker mindre akutt. Det politiske klima, ikke bare i regionen, men i Europa som helhet, vil imidlertid være avhengig av hvordan dette spørsmålet løses (både bilateralt og i den europeiske konteksten).

7.2 Til forskjell fra den politiske ledelse i de baltiske land, har ledelsen i de nordeuropeiske land såvel politisk som i sin sosiale profil hatt en forståelse av at Den russiske føderasjon ikke er, og ikke vil bli, en militær trussel mot suvereniteten og den territorielle helhet til de baltiske land. Det eksisterer i tillegg en klart definert forståelse av at en mulig innlemmelse av statene Latvia, Litauen og Estland i NATO kan fremprovosere tilstrekkelig harde mottiltak fra Russlands side, som igjen kan ha en negativ innvirkning på den sosial-økonomiske og politiske tilstand i disse landene og svekke deres indre stabilitet.

7.3 To prosesser finner sted samtidig. På den ene side ser man et forsøk på å aksellerere prosessen med å innlemme de baltiske land i NATO (den mest målrettede posisjon inntas av Danmark), på den annen side ser man et ønske fra Sverige og Finland om å overbevise ledelsen i Latvia

og Estland at de raskest mulig og i fullt monn må normalisere sitt forhold til Russland. Bestrebelsene på å ta inn alle landene sammen i EU eller NATO tiltar i styrke.

- 7.4 Herunder finnes det en stor grad av enighet såvel innenfor landene i Nord-Europa, samt mellom dem og Russland, om at EU-medlemskap til de baltiske stater, til forskjell fra medlemskap i NATO, er en faktor som, dersom det er godt forberedt, vil være økonomisk og politisk gunstig for alle parter. Det er viktig innen rammene av forholdet mellom Russland og EU å sikre en konsekvent støtte til denne tilnæringsmåten, samtidig som partenes interesser holdes i hevd.
- 7.5 Det er imidlertid nødvendig å ha en uhildet forståelse av at det kan være mulig å vurdere de nordeuropeiske lands langsiktige interesse dithen (selv om de fleste politikere ikke vil erklære dette åpent) at de vil bestrebe seg på å sikre medlemskap for Litauen, Latvia og Estland både i EU og NATO, samtidig som de vil unngå en hard reaksjon fra Russland hva angår medlemskap i den sistnevnte strukturen. På dette plan vil det etter alt å dømme fortsatt være et visst grunnlag for en forverring av de politiske relasjoner mellom Den russiske føderasjon og statene i Nord-Europa, særlig dersom man i nær fremtid vil fatte en endelig beslutning om å ta imot Latvia, Estland og Litauen i alliansen. Sveriges og Finlands erfaringer vitner om at medlemskap i EU ikke automatisk fører til medlemskap i NATO. Samtidig kan medlemskap i NATO gjøre det vanskeligere å bli medlem av EU. Erfaringen til landene i Sentral- og Øst-Europa vitner etter vårt syn i tilstrekkelig grad om dette.
- 7.6 Russland er interessert i at løsningen på spørsmålet om baltisk medlemskap i NATO vil bli utsatt på ubestemt tid eller tatt helt av den politiske dagsorden. Vi forstår at de nordeuropeiske land har

svært begrensede muligheter til å påvirke beslutningen om de baltiske staters innlemmelse i NATO, men vi finner det like fullt formålstjenlig i maksimal grad å benytte den konstruktive tilnærming til de krefter i disse statene som forstår hvilke farefulle konsekvenser som følger av de baltiske staters medlemskap i NATO, hva angår de bilaterale og multilaterale forhold til Russland.

- 7.7 En beslutning om ikke å forsere prosessen om å ta de baltiske stater inn i NATO, vil kunne bli et vesentlig element i styrkingen av tilliten i regionen i tillegg til å bidre til en konstruktiv og forutsigbar politikk fra Russland i Nord-Europa og i Østersjøregionen totalt. Russland må etter vårt syn i nær fremtid på ny uttale seg klart om dette spørsmålet, såvel gjennom sine kontakter med NATO som gjennom sine relasjoner med statene i Nord-Europa og Østersjøregionen. Det er klart at innmeldelse i NATO i beste fall vil fryse den prosess som er begynt med forbedringen av relasjonene mellom Russland og de baltiske landene. Russland vil være tvunget til å foreta en revurdering av sin transport og transittpolitikk. En stadig større del av frakten vil da gå igjennom de mer pålitelige korridorene i Leningrad og Murmansk oblast, som lenge har tatt til orde for en slik endring av transportrutene.

8. Kaliningrad oblast - mulige løsninger

- 8.1 I løpet av de senere år har man fra de nordeuropeiske lands side sett en betydelig, og tildels også overdreven interesse hva angår situasjonen i Kaliningrad oblast og utviklingsperspektivene der. Det er tilstrekkelig å nevne at det i løpet av de siste seks år har vært trykket over fem hundre artikler som på en eller annen måte berører problematikken i Kaliningrad i de nordeuropeiske landenes presse. Henvisninger til dette temaet finnes i alle grunnlagsdokumenter for de mellomstatlige møter på politisk ledelsesnivå eller utenriksministernivå mellom statene i Nord-Europa og i den baltiske sonen. I løpet av de siste fire år har man holdt mer enn ti internasjonale

konferanser og møter på forskjellig nivåer viet problemene i Kaliningrad. Oblasten er gjenstand for kontinuerlige delegasjonsvisitter fra utlandet, ledelsen i EU inkludert. Den største aktivitet på området utvises av Danmark, Sverige, Polen, Litauen og Tyskland. I løpet av de to siste år har man også sett en økt interesse for spørsmålet om Kaliningrads fremtid fra ledelsen i EU.

8.2 Man kan i konsentrert form blinke ut følgende vesentlige elementer i de nordeuropeiske lands tilnærming til Kaliningrad-problematikken:

- Russland må bruke alle de fortrinn som følger av Kaliningrads beliggenhet for å utvikle regionen multilateralt. Den geopolitiske plasseringen må betraktes som en ytterligere mulighet for en konstruktiv utvikling av relasjonene til EU;
- det er viktig å få avklart Kaliningrads status innen rammene av Den russiske føderasjon (det vil si om det kan være snakk om å endre dagens status), og hvorvidt Den russiske føderasjonens lover fremdeles vil ha gyldighet i regionen og sikre et normalt økonomisk samarbeide mellom regionen og landene i Østersjøen og Nord-Europa;
- Løsningen på Kaliningrad-problematikken er først og fremst avhengig av Russland selv og graden av samhandling mellom det føderale og regionale nivå;
- Spørsmålet om regionens fremtid må være en integrert del av dialogen mellom Den russiske føderasjon og EU, samt mellom Den russiske føderasjon og NATO;
- Kaliningrad må ikke bli en sone der Russland kan øke sitt militære potensial. Det må under enhver omstendighet forbli en kjernevåpenfri sone.

8.3 Kaliningrad anses av Russlands internasjonale partnere å være en del av Den nordlige dimensjon, og Russland er følgelig interessert i å bruke de muligheter som potensielt finnes innen rammene av forskjellige sosiale og økonomiske støtteprogrammer. Det må først og fremst være snakk om prosjekter som vil kunne sikre en fremtidsrettet teknologisk utvikling av regionen, og skape

nye arbeidsplasser og ny industri som vil være i stand til å produsere konkurransedyktige varer for EU-markedet. Det er helt nødvendig å benytte Kaliningrads unike geopolitiske plassering i fullt monn. Men det er ikke i Russlands interesser at regionen endres til å bli noe i retning av et «transit-lager» eller en «omlastingsbase» uten en egen strategi for økonomisk utvikling.

- 8.4 Situasjonen i Kaliningrad vil i forbindelse med den forestående utvidelsen av EU i betydelig grad være en test på hvor konstruktive relasjonene mellom Den russiske føderasjon og EU er, ettersom dette er et av de viktigste praktiske spørsmål som krever konkrete avtaler allerede i nær fremtid. Som Den russiske føderasjons strategi over EU understreker, er det viktig «å føre saken frem til en inngåelse av en spesialavtale med EU, som vil sikre interessene til Kaliningrad oblast som en del av Den russiske føderasjon i utvidelsesprosessen, og samtidig gjøre denne regionen til en «pilotregion» for samarbeidet mellom Russland og EU i det 21. århundre.»
- 8.5 Det er innlysende at man i løpet av kort tid må finne en løsning på hele komplekset av spørsmål forbundet med Kaliningrads fremtid som en særskilt russisk enklave i forbindelse med utvidelsen av EU. Russland må her inn ta en klar og konsekvent posisjon som gjør det mulig for landet å oppnå sine interesser i fullt monn. Objektivt sett er de nordeuropeiske land (samt Polen) svært interessert i en løsning på de spørsmål som eksisterer, og dette forhold bør den russiske part benytte seg av. Det ville være gunstig for Russland om de nordeuropeiske land kunne spille en viktig rolle i å sikre stabilitet og kontinuitet i forhandlingsprosessen med EU om problemkomplekset knyttet til Kaliningrad.
- 8.6 Det er prinsipielt viktig for den økonomiske utvikling av Kaliningrad å trekke inn store investeringer, deriblant fra de nordeuropeiske land, samt å sikre en konsekvent etterfølgelse av den russiske lovgivning i Kaliningrad under hensyntagen til regionens særlige status.

- 8.7 Med hensyn til de forskjellige meninger som er blitt uttalt både i de nordeuropeiske land og i Russland, kan man ikke fullstendig utelukke at en mulig variant, som kan oppstå for å sikre multilateral stabilitet i regionen, vil være å gi Kaliningrad en spesialstatus som «føderal enhet i Den russiske føderasjon» med direkte styre fra Moskva. Samfunnsdebatter om dette tema må finne sted dersom vi virkelig ønsker å bevare Kaliningrad innen rammene av Russland (der har det alt vokst opp en generasjon som aldri (!) har sett «det store Russland», selv om de mange ganger har besøkt Polen og Tyskland).
- 8.7³ Det nylige sonderingsinitiativet i Brussel om at Kaliningrad skal kunne bli et assosiert medlem av EU, har rett til å eksistere som ide, men den bør behandles av Russland med særskilt forsiktighet. En mekanisk iverksettelse av denne ideen uten at man iverksetter politiske og økonomiske beskyttelsesmekanismer (som for eksempel av den type som er nevnt over) vil kunne føre til at regionen løsrives fra Russland og at andre får kontrollen over den.
- 8.8. Under hensyntagen til hele det problemkompleks som finnes i Kaliningrad og rundt regionen, er det i Den russiske føderasjons interesse å sikre et politisk gunstig klima for gjennomføring av forhandlinger. Det er all mulig grunn til å mene at spørsmålet om vilkårene for Kaliningrads utvikling i konteksten EU-utvidelse i de nærmeste to-tre år må være blant de mest prioriterte saker for Den russiske føderasjon, både hva angår relasjonene til EU og til landene i Nord-Europa og Østersjøregionen. Man kan ikke utelukke at det vil kunne være mulig å utarbeide en slags multilateral spesialavtale for utviklingen av Kaliningrad (Russland, EU, Norge, Island, de baltiske statene, så lenge de ikke er EU-medlemmer), hvor de viktigste programmer og prosjekter er definert, samt graden av økonomisk deltakelse fra partene.
- 8.9. I siste instans vil alt være avhengig av hvor aktiv Russland vil være i løsningen

av de spørsmål som er knyttet til Kaliningrads fremtid. Her vil den regionale administrasjonen spille en stor rolle, samt Statsdumaen og Føderasjonsrådet. I forhold til Kaliningrad må det råde full klarhet både politisk og juridisk.

Avslutning

En bred dialog mellom Russland og landene i Nord-Europa er en objektiv nødvendighet på alle nivåer – fra det føderale til det regionale nivå. Denne dialogen må innrettes mot først og fremst å sikre at denne regionen som tidligere forblir en sone for stabilitet og konstruktivt samarbeid mellom statene i regionen.

Russlands relasjoner til stater i regionen er på mange vis unike. I løpet av hele det nye Russlands historie har kjenntegnet ved disse relasjoner vært fravær av seriøse problemer, noe som har gjort det mulig for landene å utvikle seg innenfor rammen av gode naboforhold og konstruktivt samarbeid.

Politikerne i landene i Nord-Europa forstår i dag svært godt behovet for å opprettholde en dialog med Russland nettopp i denne ånd, slik at muligheten for at felles bekymringer skal oppstå, blir redusert til et minimum.

Sammenfallet av en rekke gunstige faktorer gjør det mulig å snakke om en «ny start» i våre relasjoner. Det er nødvendig med en gjennomgang, revisjon og utvidelse av den eksisterende sfære for samarbeid. Man må søke etter og finne nye områder. Bare innen rammene av et utvidet samarbeid vil prosessen mot en videre fruktbar løsning på sikkerhetsspørsmål i regionen, fjerning av eksisterende motsetninger innen handel og økonomi og en intensivering av disse relasjonene til nytte for alle parter, kunne ha reelle fremtidsperspektiver.

Noter

¹ Det er uklart hva som menes. Ordet for «forband» er det russiske «korpus». Høyst sannsynlig refereres det til BALTBAT, som er en fredsbevarende bataljon og ikke en enhet bestående av divisjoner. O.a.

² Det russiske ordet er «vytesnenie» som egentlig betyr å fordrive fra. O.a.

³ Slik i teksten, sannsynligvis en feil.

Andre utgivelser i Det sikkerhetspolitiske bibliotek

- 7/97 **Bjørn von Sydow**
Det svenska försvarsbeslutet och svensk syn på de europeiska säkerhetsstrukturerna.
- 8/97 **Hans Hækkerup**
Østersøen i det nye Europa: Danmarks militære østsamarbejde.
- 9/97 **Jahn Otto Johansen**
Storpolitikk etter den kalde krig.
- 10/97 **Jørgen Kosmo**
Norwegian security and defence policy - future challenges.
- 11/97 **Svein Gunnar Simonsen**
Reluctant peacemongers, Aleksandr Lebed, the Kremlin, and the Khasavyurt accords.
- 12/97 **Bjørn Olav Knutsen**
Amerikansk sikkerhetspolitikk og forsvarsplanlegging.
- 1/98 **Christian Borch**
Europas vanskelige veivalg.
- 2/98 **Jahn Otto Johansen**
Sentral- og Øst-Europas år.
- 3/98 **Jakub M. Godzimirski**
The Visegrad Group, The Commonwealth of Independent States and Council of Baltic Sea States.
- 4/98 **Clive Archer**
Norden and the security of the Baltic states.
- 5/98 **Fjærvoll, Klaiber, Chesire**
The future challenges to Norwegian defence and security Policy.
- 6/98 **Aslaug Haga**
Norway's petroleum activities: The foreign policy agenda.
Bjørnar Kibsgaard
Why energy has become a security policy problem.
- 7/98 **Kenneth B. Moss**
U.S.-European relations and the changing balance between the President and Congress.
- 8/98 **Knut Vollebæk**
Norwegian security policy in a changing Europe.
- 9/98 **Gedde-Dahl, Hendriksen, Midttun og Moen**
Norge og Øst-Europa 1945-65.
- 10/98 **Knut Vollebæk**
The 1999 Norwegian OSCE chairmanship.
Bronislaw Geremek
Current challenges for the OSCE and the role of the chairmanship.
- 11/98 **Pavel K. Baev:**
Russia's policies in secessionist conflicts in Europe in the 1990s.
- 12/98 **Jakub M. Godzimirski**
Russian security policy objectives in the Baltic sea and the Barents area.
- 1/99 **Jahn Otto Johansen**
Tyskland i hjertet av Europa.
- 2/99 **Fostervoll, Gjerde, Petersen og Bondevik**
NATO's 50-års jubileum.
- 3/99 **Aage Borchgrevink**
Bakgrunnen for konflikten i Kosovo og OSSEs rolle.
Terje Lund
Interne konflikter og humanitær intervensjon.

- 4/99 **Alyson J.K. Bailes**
The new european defence debate.
- 5/99 **Idås, Wiborg, Surlien og Storberg**
USA og Vest-Europa 1945 - 1965.
- 6/99 **Geir Hågen Karlsen**
Militer støtte til de baltiske land: erfaringer og anbefalinger.
- 7/99 **Knut Vollebæk**
Det nye NATO og konsekvenser for Norge.
Vedlegg med NATOs strategiske konsept i norsk oversettelse.
- 8/99 **Eldbjørg Løwer**
Forsvarspolitiske utfordringer.
- 9/99 **Fredrik Bull-Hansen**
En all-europeisk sikkerhet etter bomber overBalkan.
- 1/00 **John Berg**
Europeisk forsvarsidentitet - europeisk forsvarsindustri
- 2/00 **Tor Aagaard Borgersen**
Forsvaret i skuddlinjen
Olav Martin Kvalsvik
Ikke-intervensjon og humanitære prinsipper
- 3/00 **Jahn Otto Johansen**
Sentral og Øst-Europas fremtid
- 4/00 **Bjørn Olav Knutsen, Alf Granviken, Mats Ruge Holte, Anders Kjølberg og Finn Aagaard**
Europeisk sikkerhet i en foranderlig tid: En analyse av Norges utenriks- og sikkerhetspolitiske handlingsrom
- 5/00 **Gábor Iklódy**
The Kosovo conflict - experiences of a new NATO member
- 6/00 **Christian Borch**
NATO etter Kosovo
- 7/00 **Dan Smith**
National sovereignty and citizens' rights: Having it both ways
- 8/00 **Jakub M. Godzimirski**
Russian National Security Concepts 1997-2000. A Comparative Analysis
- 9/00 **Bjørnar Kibsgaard**
Norske havområder: Strategiske og sikkerhetspolitiske utfordringer
- 10/00 **Tormod Petter Svennevig**
Sikkerhet og samarbeid rundt Østersjøen
- 1/01 **Andreas Selliaas**
Kaliningrad - en spesiell region i Russland
- 2/01 **Kjeld G. H. Hillingsø**
Det danske forsvaret i omstilling
- 3/01 **Bjørnar Kibsgaard**
Norge i energiens geopolitikk
- 4/01 **Jahn Otto Johansen**
Øst-Europas plass i fremtidens Europa